

УДК

Пасмор Н. П.,

канд. пед. наук, директор наукової бібліотеки,

Зарвирог І. П.,

бібліограф II категорії

м. Харків, вул. Пушкінська, 77

тел. 704-11-58, 704-92-13

e-mail: jur_libr@mail.ru

БІБЛІОТЕКА І КОРИСТУВАЧ: СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ АСПЕКТ (ДОСВІД НБ НЮУ ІМ. ЯРОСЛАВА МУДРОГО)

Сучасний розвиток вищої освіти в Україні характеризується переосмисленням цінностей, інтенсивними пошуками нового в теорії та практиці навчання і виховання. При цьому випереджувальний розвиток освіти має забезпечити високий рівень життя, гідний людини ХХІ ст.

Основною метою Національна доктрина розвитку освіти проголосила виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування потреби та вміння жити у громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури [6]. Це потребує побудови нової ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації молоді. Передбачається формування такої особистості, яка усвідомлює свою належність українському народу, європейській цивілізації, добре орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки. Забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності – суперзавдання освіти і суспільства. За таких умов необхідно переорієнтувати освітню систему, змістивши акценти освіти з державного на особистісний рівень, на послідовну демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу; розроблення інваріативних моделей

змісту виховання у вищих навчальних закладах з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання.

Нині виховання розуміється як інтегральний процес, що поєднує виховну творчість особистості та фахівця-професіонала в єдиному інформаційно-комунікаційному просторі суспільства. У системі стратегічних соціально-виховних завдань вузів сучасна бібліотека – реальний інтегратор змін, який надає єдність інформаційно-бібліотечних ресурсів і освітнього процесу. У навчальному закладі бібліотека проводить свою діяльність у декількох напрямках і виконує найголовніші функції: інформаційну, освітню, культурно-виховну, а також особливо важливу нині – комунікаційну. У цьому контексті бібліотека, консолідуючи свої спрямування з іншими структурами вузу, повинна будувати сучасні відносини між бібліотекарем і користувачем, відпрацьовувати та впроваджувати нові форми спілкування з книгою, людиною і культурою в цілому. Тим самим вона має забезпечити формування полікультурної особистості [4], яка матиме розширені уявлення про різні культури та їх взаємозв'язок; усвідомлюватиме важливість культурного різноманіття для особистісної самореалізації; самовиховуватиме позитивне ставлення до культурних відмінностей; розвиватиме уміння і навички взаємодії носіїв різних культур на основі толерантності і взаєморозуміння.

Із точки зору структурно-функціональних трансформацій діяльності бібліотека ВНЗ в епоху гуманізації освітнього середовища покликана не тільки забезпечити інформаційні потреби читачів, а й сприяти наданню знань, розвивати їх креативність, творчість, вміння приймати рішення у процесі індивідуальної самостійної роботи тощо. Тому бібліотека спирається на сучасні ціннісні рівні, які надають впевненості молодим людям, допомагають самоорганізуватися, жити і працювати в майбутньому глобальному інтеграційному світі. Завдяки використанню великого арсеналу інформаційно-бібліотечних, культурно-просвітницьких заходів, студент у процесі навчання повинен не тільки одержати професійні знання з обраної спеціальності, а й підняти свій культурний, морально-духовний рівень, вміти швидко адаптуватися до сьогодення [1].

Відповідно до національних, світових тенденцій інтелектуалізації суспільства, коли знання, якісна інформація, технології, стають головною умовою соціально-виховного прогресу, наукова бібліотека НЮУ ім. Ярослава Мудрого використовує всі ефективні засоби соціально-виховної діяльності. У культурно-просвітницькій роботі наукова бібліотека керується наступною регламентуючою документацією: Положенням про соціально-виховну роботу зі студентами Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; наказами та розпорядженнями ректора університету; перспективними і поточними планами до ювілейних і пам'ятних дат; тематичними планами культурно-просвітницької діяльності; Положенням про НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Правилами користування науковою бібліотекою тощо. Як інформаційно-виховна структура вищого навчального закладу наукова бібліотека пріоритетними напрямками соціально-виховної діяльності визначає такі:

- участь у підвищенні духовності та культури студентства;
- адекватне інформаційне забезпечення професійних та культурно-освітніх потреб студентства;
- проведення просвітницьких заходів задля організації дозвілля, формування творчих здібностей студентів, зміцнення духовності особистості;
- консолідація і партнерство зі студентським самоврядуванням університету, Асоціацією випускників вузу, Асоціацією юристів, газетою «Vivat Lex», прес-службою, літературно-мистецькою студією «Пластилін», телецентром тощо.

В організації соціально-виховної роботи у НБ НЮУ ім. Ярослава Мудрого активними засобами є: використання найновітніших комп'ютерних технологій, Інтернет-засобів, інформаційного освітньо-наукового середовища університету, ресурсного потенціалу бібліотечного інформаційного порталу та веб-сайта, баз та банків знань; створення комфортних бібліотечних умов для навчання, творчої діяльності студентства, залучення їх до безпосередньої участі в культурно-просвітницьких заходах; організація зустрічей з правознавцями,

літераторами, вченими та ін.; урізноманітнення форм інформаційно-бібліографічного забезпечення потреб студентів (виставкова діяльність, книжкові експозиції, тематичні огляди літератури, екскурсії, знайомство з фондами рідкісних видань, кращими здобутками правової школи) тощо. На часі використання та впровадження бенчмаркінгового вивчення ефективних, сучасних форм просвітницької діяльності та досвіду інших бібліотек.

З огляду на це у системі культурно-виховних, просвітницьких, освітніх, наукових наочних інформаційно-комунікаційних засобів користування веб-сайт бібліотеки стає найпотужнішим інформаційним ресурсом. Він виступає інтерактивною інформаційно-контентною формою комунікацій, надає необмежені можливості для знайомства з унікальними бібліотечними фондами, освітньо-науковими базами знань, забезпечує безпосереднє online спілкування користувачів з інфосередовищем, сприяє висловленню своєї позиції у веб-опитуваннях. Так, за результатами одного з online голосувань, що проводилося на веб-сайті бібліотеки університету, 27,5% студентів звертаються до бібліотечного порталу для отримання відомостей про культурно-просвітницькі заходи та мають бажання взяти в них участь [5].

Консолідація та партнерство бібліотеки зі структурними підрозділами і співробітниками університету в культурно-просвітницьких заходах є запорукою ефективного інформаційного впливу на студентство, дає можливість працювати командою, висловлювати свою зацікавленість, отримувати знання, виявляти творчий підхід у вирішенні навчальних питань тощо. Очевидним є той факт, що у процесі проведення багатьох просвітницьких заходів у більшості студентів з'являється шанс розвинути такі здібності, як ініціативність, імпульсивність, передбачливість, далекоглядність, розсудливість, самостійність, прагнення успіху. Прикладом такої активної участі студентської молоді Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого в культурно-просвітницьких заходах є проведення правових читань. Зокрема, у рамках Всеукраїнського тижня права до 65-ї річниці прийняття Загальної декларації прав людини відбулися читання «Світовий маніфест гуманізму». Разом із професорами і викладачами, представниками наукової бібліотеки,

прес-службою університету студенти обговорювали: питання виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні; міжнародно-правове регулювання прав жінки; особливості міжнародно-правового регулювання права на недоторканність особистого життя індивіда в Інтернеті; правовий захист дитини в рамках Ради Європи; особисті права і свободи людини та їх порушення; проблематику політики надання притулку; концепції поколінь прав людини в міжнародному праві та ін. Тези доповідей студентів-учасників розміщено в університетському електронному архіві-репозитарії на веб-сайті наукової бібліотеки та доступні для подальшого обговорення. Студенти університету презентували свої тематичні доповіді «Харків юридичний, Харків театральний», «Служа Фемиде, поклонялись Музе» на зустрічах у театральній вітальні «Феміда і Муза», брали участь у вікторині «Театральні ази» тощо. На всіх заходах завжди присутні представники прес-служби та телецентру університету, які висвітлюють ці події у ЗМІ та на сайті вузу.

Отже, організація та проведення разом із студентами різноманітних бібліотечних заходів (читацьких конференцій, прес-конференцій, круглих столів, диспутів, конкурсів, інтелектуальних ігор) створюють передумови для розвитку допитливості, самостійності мислення, навчають студентів обстоювати власну думку або поділяти думку опонента. Крім того, можна стверджувати, що під час підготовки до заходів у більшості студентів посилюється інтерес до роботи з джерелами інформації, раритетними фондами, розширюється кругозір, підвищується інтелектуальний рівень знань про історичні та культурні події, вони також набувають вміння стисло, виразно й аргументовано висловлювати власні думки. У той же час проведення культурно-просвітницьких заходів підвищує місію бібліотекаря. Він виступає комунікатором, встановлює з читачами-студентами бажаний контакт, завжди демонструючи ввічливе, толерантне ставлення до них та їх поглядів, що, власне, й сприяє формуванню комунікативної культури всіх учасників спілкування. Професійні якості бібліотекаря як організатора і комунікатора в бібліотечному обслуговуванні, значення підтримки контактів бібліотеки з іншими інститутами соціалізації стають визначальними в забезпеченні ефективного виховання [7].

Комунікативна компетентність бібліотекаря проявляється також у проведенні заходів, присвячених збереженню і розповсюдженню художніх цінностей, творів художньої літератури, в яких разом і бібліотекарі, і читачі знаходять відповіді на питання комплексного висвітлення в художній формі етичних, естетичних, релігійних та інших цінностей. Творче відображення подій минулого і моделювання варіантів майбутнього завжди знаходять позитивний відгук у студентської молоді під час культурно-просвітницьких заходів [3]. Отже, бібліотеки стають справжніми центрами культури, соціально і психологічно значимого спілкування для студентства. У цьому контексті активно практикуються новітні мерчандайзингові форми культурно-дозвіллевої діяльності, засоби емоційного впливу на читачів, які раніше вважалися не характерними для бібліотек вузів: прийоми театралізації, музичний супровід, слайд-шоу, буктрейлери, віртуальні книжкові виставки, огляди; online екскурсії, віртуальні тури, презентації та інші інформаційно-бібліографічні ресурси [5].

Таким чином, культурно-просвітницький, виховний аспект діяльності вузівських бібліотек у співпраці з іншими організаціями та соціальними структурами є певним чинником соціалізації та адаптації особистості майбутніх фахівців, задоволення потреб індивіда в культурних комунікаціях, його самореалізації і творчого розвитку, залучення до суспільно корисної діяльності [2]. Завдання бібліотеки – розвивати професійні та творчі здібності молоді людини, бо, як відомо, саме люди з творчим і креативним мисленням привносять у життя суспільства щось нове, стають лідерами, а також найменше підпадають під негативний вплив. Однією із головних складових успіху в даному процесі стають потенційні можливості сучасних бібліотечних ресурсів, інноваційні засоби їх використання. Саме орієнтованість користувача на бібліотеку як інститут соціалізації матиме бажані результати у підвищенні знань і культурно-професійних здібностей молоді.

Наприкінці зазначимо, що серед перспективних напрямів осучаснення та оновлення соціально-виховної діяльності бібліотек вузів можна виокремити наступні:

- бенчмаркінгові заходи – вивчення, порівняння, аналіз та використання ефективного досвіду просвітницької роботи, кращих зарубіжних практик;
- мерчандайзинг як мистецтво бібліотек успішно пропагувати серед користувачів новітні форми та засоби представлення інформаційного трендового контенту в середовищі, бібліотечного бренду, пізнавальних ресурсів;
- соціальне партнерство, що має розвиватися у співпраці з громадськими організаціями, асоціаціями випускників, Асоціацією юристів, ЗМІ тощо.

Список використаної літератури:

1. Грабар Н. Роль бібліотеки у формуванні розвитку самоорганізації студентства / Н. Грабар // *Бібліотечний Форум України*. – 2008. – № 2. – С. 25–27.
2. Грабар Н. Г. Бібліотека як інформаційно-виховна структура вищого навчального закладу / Н. Г. Грабар // *Вісник Харківської державної академії культури*. – Х., 2003. – Вип. 11. – С. 132–137.
3. Грабар Н. Г. Комунікативна компетентність бібліотекаря в процесі проведення ігрових заходів / Н. Г. Грабар // *Вісник Харківської державної академії культури*. – Х., 2010. – Вип. 29 – С. 80–85.
4. Лупіка Л. Сучасні аспекти культурно-просвітницької та виховної роботи бібліотек вищих навчальних закладів / Людмила Лупіка // *Бібліотечний форум України*. – 2012. – № 2. – С. 22–24.
5. Наукова бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого [Електронний ресурс] : [офіц. сайт]. – Режим доступу : <http://library.nulau.edu.ua>. – Заголовок з екрана.
6. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 // *Офіційний вісник України*. – 2002. – № 16. – Ст. 860. – Електрон. версія: режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
7. Сопова Т. Ціннісні орієнтири молоді в бібліотечних координатах / Т. Сопова // *Бібліотечний форум України*. – 2013. – № 1. – С. 27–31.